

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่จะพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมในด้านการพูด การอ่าน การเขียน และ รับรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ทั้งสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสังคม นั้น วรรณกรรมสำหรับเด็กมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากที่จะให้พื้นฐานและเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก โดยเฉพาะบทร้อยกรองสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่เด็กได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่ยังเป็นทารก ฟังจนเกิดความชินหูทั้งที่ยังไม่รู้ความหมาย แต่ก็ได้วัดและความเพลิดเพลินโดยไม่รู้ตัว อาจจะเป็นบทกลอนง่าย ๆ ที่ว่ากันจนคนสองปากสืบทอดกันมา บางคนกล่าวว่า เป็นวัฒนธรรมประเพณีอย่างหนึ่ง อันเป็นแบบแผนของการเลี้ยงเด็กเพื่อให้ความมหรรษา รื่นเริงด้วยบทกลอนสั้น ๆ มีจังหวะ สุกสนาน และมีกันอยู่ทั่วทุกท้องถิ่น ผลพลอยได้ที่เด็กได้รับก็คือความรักนิยามในร้อยกรองไปโดยไม่รู้ตัว (รัฐจวน อินทรกำแหง.2520 : 90) บันลือ ทฤกษ์วัน (2524 : 18) กล่าวว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการของเด็ก เด็กจะมีพัฒนาการโดยลำดับไม่ได้ถ้าขาดภาษา สมมติว่าเด็กมีร่างกายเติบโตแข็งแรง สดส่วน สมนาน เราเรียกว่าเด็กเจริญเติบโต ด้านสมองที่รู้จักคิด ต้องอาศัยภาษาเป็นตัวกลาง อาศัยความรู้ความเข้าใจและอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันในด้านอารมณ์และสังคม เมื่อเด็กจำเป็นต้องร่วมกับคนอื่นนับตั้งแต่สองคนขึ้นไป การแสดงอารมณ์ชื่นชอบ พอใจ ไม่ชอบอารมณ์ อาจเกิดขึ้นได้ทางการแสดงออกโดยตรงในวัยทารก ต่อมาภาษาพูดก็มีส่วนสัมพันธ์ทั้งในแง่ของน้ำเสียง ความหมาย ความเข้าใจ อาจกล่าวได้ว่าทั้งน้ำเสียงและความหมายของภาษา ช่วยช่วยให้เด็กเกิดอารมณ์ และสรรสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้วยความชื่นชม เข้าใจ เกิดอารมณ์ร่วมในการเล่น การสนทนา (คือความคิด) การอยู่รวมกลุ่มรวมเผ่า ได้ดี แสดงว่าเด็กจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการฝึกทางภาษา ใช้ภาษาให้ถูกต้องตามสภาพประเพณีนิยม ซึ่งบทร้อยกรองสำหรับเด็กมีส่วนสำคัญอย่างมาก ที่จะพัฒนาทางด้าน

ภาษาควบคู่กับการพัฒนาทางอารมณ์ คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา (2515 : 235 - 236) กล่าวว่า บรรพชนชาวไทยได้ส่งเสริมให้ลูกหลานเล็ก ๆ มีนิสัยรักบทกลอนมาแต่เด็กโดยที่เด็กไม่รู้ตัว ท่านบรรพชนผู้สอนก็อาจรู้ตัวบ้างไม่รู้ตัวบ้างก็ได้ แต่ท่านปฏิบัติสืบตามทีพ่อแม่ปู่ย่าตายายนิยมทำกันมาอย่างที่มีนัยนี้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของชาติไทยซึ่งตกทอดกันต่อ ๆ มา โดยจัดเป็นวัฒนธรรมทางประเพณีอย่างหนึ่งอันเป็นแบบแผนของการเลี้ยงเด็ก มีบทกล่อม บทร้องรำทำเพลง บทเล่น อันล้วนเป็นถ้อยคำที่พูดขึ้นเป็นกลอนสั้น ๆ ง่าย ๆ มีจังหวะสนุกสนานว่ากันปากเปล่าบ้าง เป็นทำนองง่าย ๆ บ้าง และบทกลอนสำหรับเด็กก็แพร่หลายสืบต่อกันเป็นมรดกตกทอดไปทั่วทุกท้องถิ่น เนื้อหาถ้อยคำทำนอง จะแตกต่างกันเล็กน้อยก็แล้วแต่ท้องถิ่น ชาติอื่นก็มีประเพณีเช่นนี้เหมือนกัน แต่บทกลอนของเขาจะต่างกับของเราอย่างไร จะช่วยส่งเสริมให้เด็กรักษาพยักกลอนได้ดีเพียงใดก็แล้วแต่ประเพณีนิยม วิธีการ ตลอดจนลักษณะของภาษาประจำชาติของเขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ปราณี เชียงทอง (2525 : 89) ที่กล่าวว่า บทกลอนกล่อมเด็กมีในทุกชาติทุกภาษา เพราะการกล่อมเด็กมีเป็นธรรมดาทั่วไปในหมู่มนุษยชาติ ชาติที่รุ่งเรืองแล้วมักจะรวบรวมบทกลอนกล่อมเด็กที่มีในภาษาของเขาพิมพ์เป็นหนังสือสำหรับให้เด็กอ่านอีกด้วย กล่อมจิตต์ พลายเวช (2526 : 56) กล่าวว่าบทกลอนกล่อมเด็กใช้เท่กล่อมให้เด็กนอนหลับด้วยวิธีอันนุ่มนวล แสดงออกซึ่งความรัก ความทะนุถนอมของแม่ที่มีต่อลูก สืบต่อกันมาช้านาน เมื่อไม่มีภาษาพูดก็จะเท่กล่อมด้วยกริยาท่าทาง การโอบอุ้ม ประคับประคองและออกเสียงอือ ๆ ออ ๆ ต่อมาเสียงนั้นค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นสูง ๆ ต่ำ ๆ คูล้ายเสียงดนตรี จนในที่สุดเมื่อมีภาษาพูด บทเท่กล่อมง่าย ๆ ก็เกิดขึ้น และแพร่หลายสืบต่อกันมาจากปากสู่ปาก และแพร่หลายมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการจดบันทึกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และมีการจัดพิมพ์เผยแพร่ บทกลอนกล่อมเด็กนั้นแม้จะใช้เท่กล่อมและให้เด็ก ๆ ได้ใช้ร้องเล่น แต่ผู้แต่งก็มักถ่ายทอดความคิด และขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ในสมัยของผู้แต่งแทรกลงไปในบทกลอนที่แต่งขึ้น ซึ่งผู้แต่งอาจจะเป็นแม่ ยาย พี่เลี้ยงน้องที่มีจุดมุ่งหมายดังที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากเด็กที่เกิดมาทุกคนต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมท่ามกลางการเลี้ยงดู การให้อาหาร การใช้ภาษา การฝึกต่าง ๆ ซึ่งบทร้อยกรองสามารถที่จะสนองเกือบทุกด้าน ทั้งทางด้านการเลี้ยงดูกล่อมให้เด็กหลับ สนุกสนาน และฝึกการใช้ภาษา ด้วยเหตุนี้บทร้อยกรองหรือบทกลอนกล่อมเด็กจึงมีลักษณะเด่นอย่างหนึ่งคือสั้นและง่ายจึงจดจำได้ง่าย และมีเนื้อหาและเสียงของคำที่สนุกสนานชวนขัน อีกทั้งแฝงคติและ

ประเพณีของเดิมเข้าไว้ ประเทศต่าง ๆ จึงทำการรวบรวมบทร้อยกรองประเภทนี้ ไว้เป็นสมบัติของชาติตน และให้เด็กๆ ได้อ่านและร้องเล่นด้วย

สำหรับบทร้อยกรอง หรือกลอนกล่อมเด็กในทางตะวันตกนั้น ชาวอังกฤษเรียกบทร้อยกรองประเภทนี้ว่า Nursery Rhymes แต่ชาวอเมริกันเรียกว่า Mother Goose Rhymes ซึ่งเด็กๆ ทุกคนเคยได้ยินได้ฟังบทกลอนประเภทนี้แทบทุกคน กลาเซอร์ และ วิลเลียมส์ (Glazer and Williams 1979 : 104 – 106) กล่าวว่า การที่มีผู้ใช้ Mother Goose ในบทร้อยกรองว่าเป็นใครและเหตุใดจึงนำมาใช้เรียกบทร้อยกรองสำหรับเด็ก ยังหาคำตอบที่ชัดเจนไม่ได้ บ้างก็ว่าเป็นชื่อที่นำมาจากอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 18 บ้างก็ว่าเป็นชื่อของชาวอเมริกัน คือ Elizabeth Goose แห่งเมืองบอสตัน ซึ่งมีบุตรของเธอเองถึง 6 คน และบุตรเลี้ยงอีก 10 คน เธอเล่นนิทานให้เด็ก ๆ ฟัง ต่อมาบุตรชายของเธอคือ Thomas Fleet ได้นำไปรวบรวมและจัดพิมพ์เป็นเล่มชื่อว่า Songs for the Nursery or Mother Goose's Melodies for Children เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1719 มีการนำคำว่า Mother Goose มาใช้เป็นครั้งแรกเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1696 – 1697 สำหรับหนังสือรวบรวมเทพนิยาย 8 เรื่องของ Charles Perrault คือหนังสือชื่อ Histories ou contes du temps' passe avec des moralite's (Histories or Tales of Long Ago , with Morals) ในหน้าหนังสือที่อยู่ตรงกันข้ามกับหน้าปกในของหนังสือเล่มนี้ เป็นภาพหญิงชราหนึ่งปั้นฝ้าย และเล่นนิทานให้เด็ก ๆ ฟัง มีคำบรรยายใต้ภาพว่า " Contes de ma Me're L' Oye " (Tales of Mother Goose) อย่างไรก็ตามเป็นการนำคำว่า Mother Goose ใช้กับเทพนิยายไม่ใช่ใช้ในความหมายของบทร้อยกรองหรือบทกลอนสำหรับเด็กที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

John Newbery ได้ชื่อว่าเป็นคนแรกที่ใช้ชื่อ Mother Goose เป็นชื่อหนังสือรวมบทกลอนเก่าแก่ที่เขารวบรวมจัดพิมพ์ขึ้น คือ Mother Goose's Melody or Sonnets for the Cradle ซึ่งเข้าใจว่า John Newbery กำหนดที่จะพิมพ์ในระหว่างปี ค.ศ. 1760 – 1765 แต่ก็ไม่ได้พิมพ์จนกระทั่งเสียชีวิตไป ต่อมา T. Caman บุตรเลี้ยงของเขาจึงได้นำมาจัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1781 เป็นหนังสือรวมบทกลอนสั้น ๆ สำหรับเด็กประมาณ 51 บท และมีภาพประกอบ (Sutherland and Arbuthnot : 64) สำหรับ Mother Goose ฉบับพิมพ์ครั้งแรกของอเมริกา จัดพิมพ์โดย Isaiah Thomas ในปี ค.ศ. 1758 เข้าใจว่าลอกเลียนมาจากฉบับพิมพ์ของ John Newbery บทกลอน Mother Goose เป็นบทกลอนเก่าแก่ที่ใช้ขับกล่อม จดจำต่อ ๆ กันมาบางบทอาจจะจะมีมานานก่อนคริสตกาล เป็นบทกลอนสั้น ๆ ที่สนุกสนานชวนขัน จึงถ่ายทอดต่อกันไปได้ง่ายและ

สังคม การเมือง และประวัติศาสตร์ของอังกฤษสมัยก่อน บางบทก็ล้อเลียนประชดประชันการกระทำของบุคคลจริง ๆ ในสมัยนั้น จากการศึกษาค้นคว้าของ Iona และ Peter Opie ที่ปรากฏในหนังสือ The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes (ค.ศ. 1973) สรุปได้ว่า บทกลอน Mother Goose ที่เป็นบทกลอนสำหรับเด็กโดยตรงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้แก่บทกลอนหัดอ่าน บทเพ่งล่อม และบทเด็กเล่นบางบทเท่านั้น นอกนั้นเป็นบทกลอนที่เขียนขึ้นสำหรับผู้ใหญ่เกือบทั้งสิ้น บางบทก็นำมาจากเพลงร้อง เช่น " One Misty Moisty Morning " กลอนบางบทเก่าแก่มีมานานมาก เช่น " eeny , meeny , mony , my " ที่พวกพระในสมัยโบราณของอังกฤษใช้สำหรับเลือกตัวคนที่จะนำไปบูชายัญ จากรายงานการค้นคว้าในปี ค.ศ. 1972 ของ Margaret Chisholm คณบดีของ School of Library and Information Science ของมหาวิทยาลัยแมริแลนด์ พบว่า "Mary , Mary Quite Contrary" หมายถึงพระราชินีแมรีแห่งสกอตแลนด์ "Jack and Jill" ได้มาจาก เทพปกรณัมของชาวเยอรมัน เป็นบทกลอนที่หมายถึงน้ำขึ้นน้ำลง และ " Baa Baa Black Sheep " เป็นบทกลอนแสดงการทอผ้าขนสัตว์ของอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 13 (กลุ่มจิตต์ ปลายเวช 2526 : 58)

สำหรับของไทยเราแต่เดิมยังไม่มีผู้รวบรวมบทกลอนกล่อมเด็กของเราไว้เป็นหลักฐาน กรมศิลปากรจึงได้รวบรวมบทกลอนกล่อมเด็กในมณฑลกรุงเทพฯ พิมพ์เผยแพร่ใน ปี พ.ศ. 2463 แต่ยังไม่สมบูรณ์ จึงได้ให้กระทรวงศึกษาธิการช่วยสืบหาบทกลอนเด็กตามหัวเมืองต่าง ๆ จนได้บทกลอนกล่อมเด็กเพิ่มเติมเป็นจำนวนมาก มีทั้งบทปลอบเด็ก บทสำหรับเด็กเล่น จนถึงปี พ.ศ. 2470 ราชบัณฑิตยสภา (ราชบัณฑิตยสถานในปัจจุบัน) ได้รวบรวมบทกลอนกล่อมเด็กเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่ง จึงพิมพ์รวมเล่มไว้เพื่อเป็นต้นฉบับในการพิมพ์ครั้งต่อไป

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการรวบรวมและจัดพิมพ์บทร้อยกรองสำหรับเด็กไทยเป็นรูปเล่มแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาวิจัยกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะทางด้านเนื้อหา และรูปแบบของบทร้อยกรองสำหรับเด็กไทย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าที่จะศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองสำหรับเด็กไทยตามประเด็นที่กล่าวมา เพื่อที่จะได้อุรักษ์และ ศึกษาประเด็นต่างๆให้เป็นความรู้เผยแพร่ออกไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและจำแนก บทร้อยกรองสำหรับเด็กไทยตามเนื้อหา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าที่ได้จากบทร้อยกรองสำหรับเด็กไทย

ความสำคัญของการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้สามารถรวบรวมบทร้อยกรองสำหรับเด็กไทย ตามหมวดหมู่ของ เนื้อหา และคุณค่าที่ปรากฏในบทร้อยกรองสำหรับเด็กไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เป็นวรรณกรรมร้อยกรองสำหรับเด็กไทย ที่ใช้ภาษาไทยภาคกลาง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ร้อยกรองสำหรับเด็ก หมายถึง คำประพันธ์ร้อยกรองภาษาไทยภาคกลาง ที่ประพันธ์ตามรูปแบบฉันทลักษณ์ และไม่เป็นไปตามรูปแบบฉันทลักษณ์ โดยแต่งขึ้นสำหรับเด็กและผู้อ่านทั่วไปแต่เนื้อหาเหมาะสำหรับเด็ก เพื่อการอ่านหรือขับร้อง